

POKRAJINE IN INDEKS RAZVOJNE OGROŽENOSTI (IRO)

Več kot evidentno je, da so v zadnjem času politične turbulence v slovenskem prostoru prevladale nad začeto širšo razpravo o pokrajinah v Sloveniji. Če k temu dodamo še kriminalne zgodbe v zvezi s Stožicami, z bankami, Telekomom, Petrolom, pa dejansko in/ali fiktivna kadrovanja s političnim ozadjem v državnih institucijah, pa afero v okviru ustavnega sodišča, potem bo vsak ozaveščen državljan z lahkoto zaznal velik kaos v slovenskem političnem, socialnem in gospodarskem ter celo v pravnem prostoru države. Zdi se, kot da je struktura tovrstnih problemov vedno bolj medsebojno soodvisna in vedno težje rešljiva.

Toda vrnimo se k problematiki ustanavljanja pokrajin, kar politično strukturo obvezuje 143. člen Ustave Republike Slovenije. Naj spomnimo, da je dal Državni svet predlog za nadaljevanje že pred leti začelih aktivnosti v zvezi s citiranim členom ustave, na tej osnovi pa je bila oblikovana delovna skupina, ki je pripravila gradivo za prezentacijo ustanavljanja pokrajin (dr. Boštjan Borovnik, Borut Holcman). Del tega gradiva mi bo v nadaljevanju osnova za razmišljanje o pokrajinah in sicer z razvojnega vidika. Delovni skupini moramo dati priznanje za opravljeno delo pri opredeljevanju različnih dejavnikov in vidikov, povezanih z definiranjem pokrajin. Res pa je, da v gradivu pogrešam projektni pristop, kjer bi bile natančneje definirane faze projekta, časovna dimenzija projekta in njegovih faz, nosilstvo projekta, finančni vidik izvajanja projekta, kadrovski vidik in drugi potrebni dejavniki. Naj ob tem izpostavim, da so v večini držav EU razvojni projekti koncentrirani predvsem na raven pokrajin in ne na raven dežele. Toda kako v resnici vsebinsko in strokovno pravilno definirati ta projekt, ko pa nas predlagatelji vedno znova presenečajo z novimi in novimi predlogi o številu pokrajin in o njihovih sestavah. To, kar smo lahko prebirali zlasti v zadnjem času (npr. Večer 16. in 17. 10. 2019) kot najnovejše »izume« predlagateljev pokrajin, ne meji zgolj na kaos, temveč na draženje potrpljenja prebivalcev, ki se oglašajo z ogorčenjem o predlaganih rešitvah. Ni se več možno izogniti občutku, da politiki s svojimi predlogi nočejo slediti logiki, ki pri definiranju pokrajin upošteva etnične, kulturne, zgodovinske in preostale relevantne dejavnike. Ne, predlagatelji kar tekmujejo, kateri od predlogov je bolj nesprejemljiv. Vemo pa, da v ozadju večje število pokrajin implicira pripravo ustreznih dokumentov, kar pa pomeni zaslužkarstvo. Če bi se upoštevale specifičnosti že do sedaj definiranih pokrajin (Gorenjska, Dolenjska, Koroška, Štajerska, Prekmurje in Primorsko-Notranjska pokrajina), kar smo pravzaprav spoznali že v osnovni šoli, in kar sem utemeljeval v članku v Večerju (6. september 2019), pa bi svoj razvoj lahko pokrajine same definirale večdimenzionalno in to v skladu s stopnjo razvoja različnih področij znotraj njih samih. Sploh pa ne bi bil nikakršen večji problem umeščanja obstoječih občin znotraj navedenih pokrajin in gotovo ne bi prišlo do nonsensa, da štajerske občine delijo kar petim predlaganim pokrajinam. Na ta način bi bila tudi decentralizacija države lažja in bi sledila pravnemu terminu »samoupravna decentralizacija«. Tu seveda pogrešam predlog, da volivci sami z referendumom odločajo o številu in vrsti pokrajin. Že obstoječ »Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja«

bi v smislu že prej navedenega termina olajšal delo pri prenosu določenih funkcij iz državne ravni na raven pokrajine. So pa že novinarji in tudi drugi posamezniki javno opozorili, da je centralizacija države presegla vsa pričakovanja, kar je povsem v nasprotju s policentričnim razvojem države, to pa pravzaprav ne pomeni nič drugega kot optimiranje razvoja posameznih pokrajin glede na danosti, ki jih imajo. Neupoštevanje tega dejstva, kar pa je v neposredni zvezi z neupoštevanjem 143. člena Ustave, se je hočeš-nočeš odrazilo v neenakomernosti razvoja posameznih delov Slovenije, torej v bistvu pokrajin. To so pravzaprav uvideli tudi župani na svoji letni konferenci v Rimskih toplicah, ko so ugotavljali, da mora iti politika z ustanavljanjem pokrajin do konca (Večer, 3. oktober 2019). Razlika v razvitosti med posameznimi pokrajinami je namreč prevelika, kar bomo prikazali z indeksom razvojne ogroženosti (IRO).

Preden pa prikažemo vrednosti omenjenega indeksa, moramo spomniti na nekaj elementov. Prvič, v Sloveniji obstajata dve kohezijski regiji (Zahodna in Vzhodna), ki sledita normativu Evropske unije (EU), saj se le tako definirana pokrajina lahko poteguje za kohezijska sredstva EU; drugič, Slovenijo imamo razdeljeno v dvanajst (12) statističnih regij, kjer v zahodno kohezijsko regijo sodijo štiri (4) statistične regije, v vzhodno pa osem (8) statističnih regij; tretjič, v Sloveniji so definirali osemnajst (18) funkcionalnih regij (po metodi intramax); četrto, bili smo priča predlogu delovne skupine o enajstih (11) pokrajinah; petič, iz prej omenjenega števila regij so na osnovi določenih sprememb nekaterih občin definirali samostojne pokrajine in prišli do formule deset (10) pokrajin + dve (2) samostojni pokrajini s posebnim statusom (Maribor in Ljubljana).

Spoštovani bralci, najbrž ni pretežno ugotoviti, da je ob že uvodoma omenjenim političnim kaosom v Sloveniji nastal tudi kaos na področju opredeljevanja pokrajin. Saj na koncu koncev ni čudno, da je tako, kajti težko je verjeti, da projekt pokrajine ni vladni projekt, kar je minister za javno upravo Rudi Medved tudi zatrdil na okrogli mizi o pokrajinah, ki jo je časnik Večer organiziral 19. septembra 2019 v Mariboru. Vse priznanje Večeru za organiziranje in izvedbo tega dogodka, vendar sem pričakoval prisotnost političnih strank, ki pa jih preprosto ni bilo, ne glede na to, da je to politični projekt. Izjema je bila »Zedinjena Slovenija«, ki pa zagovarja pet (5) zgodovinsko že definiranih pokrajin. Očitno so politične stranke pozabile na svojo politično odgovornost do volivcev. To nekako povezujem z besedami poslanca Jožefa Horvata, ki je na omenjeni okrogli mizi v svojem izjavljanju omenil, da že pri prvotnem poskusu ustanavljanja pokrajin (2007/2008) ni bilo politične volje, da bi zastavljen projekt tudi realizirali. Da, res je, da je s tem potrjena teza, da smo volivci dobrodošli samo takrat, ko politične stranke potrebujejo naše glasove, volja, da volivcem prisluhnejo, pa ni potrebna.

Na omenjeni okrogli mizi sem postal pozoren na podatek, ki ga prej nisem zasledil v medijih. Predlagatelj in vodja projekta dr. Brezovnik je omenil takoimenovani indeks razvojne ogroženosti (IRO), ki ga za posamezne že prej omenjene statistične regije izračunava UMAR na osnovi 12 različnih kazalcev. Iz podatkov za leto 2017, ki sem jih kasneje pridobil, izhaja, da v zahodni kohezijski regiji ni niti ene od štirih statističnih regij, ki bi imele indeks razvojne

ogroženosti nad 100. Obratno, v vzhodni kohezijski regiji pa sta od osmih (8) statističnih regij samo dve (2), ki ne izkazujeta indeksa razvojne ogroženosti, se pa močno približujeta. Konkretni primerjalni podatki npr. za pet (5) statističnih regij so naslednji:

- Osrednjeslovenska 36,2
- Podravska 119,3
- Primorsko-Notranjska 124,7
- Zasavska 127,4
- Prekmurska 163,8
- Itd., itd.

Že teh nekaj bežnih podatkov pove, da gre za težak udarec policentričnemu razvoju Slovenije, kar preprosto pomeni siromašenje večine Vzhodne Slovenije. Če primerjamo npr. Osrednjeslovensko statistično regijo s Prekmursko statistično regijo, pade vsaka toleranca do političnih strank, ki so s svojo politiko v različnih vladah skupaj z Državnim zborom dovolile, da je razvojna ogroženost Prekmurja približno petkrat večja od Osrednjeslovenske statistične regije (Ljubljana z okoliškimi občinami). Če k temu podatku dodamo še nizek odstotek delovnih mest v nekaterih slovenskih mestih, potem je slika za obdobje 2015-2018 naslednja:

- Ljubljana 26,6 % vseh delovnih mest
- Maribor 7,1 % vseh delovnih mest
- Koper 2,9 % vseh delovnih mest
- Kranj 2,9 % vseh delovnih mest
- Itd. itd.

S temi podatki so povezane tudi številke delovnih migracij v Sloveniji, ki za leto 2018 kažejo zastrahujočo podobo:

- v Ljubljano prihaja na delo 90.800 prebivalcev (uslužbencev?)
- iz Podravja v Ljubljano se vozi 9.960 prebivalcev
- celo iz Pomurja prihaja v Ljubljano 3.117 prebivalcev
- itd. itd.

Če k zgoraj navedenemu pripišemo še podatek novinarke Rosmari Petek (Večer, 3. oktober 2019), je bilo leta 2016 v Ljubljani investicij v višini 1,7 milijarde evrov, v Mariboru, kot drugem največjem mestu, pa le 216 milijonov evrov.

Bralcem sem želel posredovati le nekaj podatkov o realnosti glede neverjetne centralizacije Slovenije in k temu primerno visokih indeksov razvojne ogroženosti posameznih delov Slovenije v primerjavi s centrom (Ljubljana in okolica). Ni torej slučaj, da je župan Ljubljane Jankovič proti pokrajinam in da favorizira Ljubljano ter njeno neposredno okolico (Večer, 9. september 2019). Praktično so vsi deli Slovenije izgubili v svojem razvoju in to prav na račun centralizacije. Nihče ne more negirati, da so takšno razvojno politiko oblikovale in izvajale

vse politične opcije, ki so bile članice vladnih koalicij. Torej, vse vlade s predsedniki vlad na čelu ter z odgovornimi resornimi ministri. Kje je bil Državni zbor in ali se zavedajo, da so s svojo vladno politiko med drugim uničili bančni sistem, tako da država praktično nima več svojega bančnega sistema, prebivalce pa obremenili z bančno luknjo v višini 5 milijard evrov, in da so vsakega državljanu zadolžili za okoli 17.000 evri ter da kljub vsem kriminalnim zgodbam državni zbor (beri politične stranke) do sedaj še ni hotel sprejeti Zakona o vračanju ukradenega denarja ter Zakona o spremljanju premoženja. (Opomba: pred petimi leti sem skupini 14 poslancev predlagal prav to, toda samo trije so podpisali predlog. Preostali so že vedeli, zakaj tega niso smeli podpisati.) Torej, s sprejemanjem »lopovske« zakonodaje so politične strukture omogočile krajo ustvarjenega v preteklosti. Niso redki primeri, da tovrstne in podobne negativnosti siromašijo že prej ustvarjena sredstva. Je pa evidentno, da so pod krinko, češ da državna podjetja praviloma poslujejo slabo, prodali tujemu kapitalu vrsto eminentnih slovenskih podjetij.

Nimam ustreznih podatkov o tem, koliko je bilo na ta način uničenih podjetij v Sloveniji, lahko pa to sliko v dobršni meri prikažem ob primeru Maribora. Kot vemo, je bil Maribor drugo največje industrijsko mesto v nekdanji Jugoslaviji. Kot tako je pomenilo pravo trdnjavo gospodarske uspešnosti z izjemno izvozno usmerjenostjo. Takoj po osamosvojitvi, zlasti pa po sprejetju prej omenjene zakonodaje in ukinitve SDK (Službe družbenega knjigovodstva), so v Mariboru morala pod političnim pritiskom poklekniti v svetu znana in renomirana podjetja, ponos vseh, ki so bili v njih zaposleni. Ali je bilo potrebno uničiti Metalno, svetovno znano tovarno žerjavov, kjer torej njihov trg ni bil zgolj slovenski ali celo jugoslovanski, temveč svetovni. Komu je bila plen renomirana Tovarna Svila Maribor, proizvajalka danes tako iskanih svilenih izdelkov v svetu (po besedah bivšega direktorja je bila prodana za vrednost enega stroja, ki ga je on plačal nemškemu dobavitelju). Dalje, kdo je našel motiv za uničevanje Hidromontaže, ki je zgradila drugi največji jez na svetu – Tarbela Dam v Iranu; komu je dišala Elektrokovina, ki je takrat prva v Evropi razvijala difuzno svetlobo (za prostore in cestno razsvetljavo); pa Tovarna avtomobilov Maribor (TAM), kjer so njeni tehnični strokovnjaki izdelali npr. boljši zračno hlajen motor od Nemcev samih. In kdo je blokiral Tovarno BMW, da bi avtomobile proizvajali v prostorih te bivše tovarne. In Merinka, znana po proizvodnji kamgarnov najvišje kvalitete; kdo si je drznil uničiti Tovarno železniških vozil Boris Kidrič, visoko specializirane tovarne za proizvodnjo in servisiranje železniških vagonov in lokomotiv. Pa nadaljujmo, Špedtrans kot izjemno uveljavljen logistični akter doma in v tujini je prav tako izginil čez noč. V tem kontekstu je bila zamišljena tudi izgradnja logističnega centra v Bohovi, v neposredni bližini mariborskega letališča. Očitno takratne določene politične sile izven Maribora niso dovolile tega projekta. So pa zato naši severni sosedji praktično od meje pa vse do Gradca izgradili velike logistične kapacitete in s tem pomagali razvijati graško letališče, ki je bilo pred osamosvojitvijo Slovenije manjše in manj frekventirano od mariborskega. Kaj pa mariborska livarna, ki danes ni niti podoba prejšnjega, mednarodno uveljavljenega podjetja s pestrim proizvodnim programom. Kaj naj omenimo še Tovarno akumulatorjev Vesna, pa še katero drugo podjetje?

Postavlja se resno vprašanje, kako je mogoče, da so vsa omenjena državna podjetja, ki so poslovala zelo uspešno, praktično čez noč postala problematična, zlasti pa so njihovi vodilni kadri dobili etiketo nesposobnih menedžerjev. Na to vprašanje po moji presoji ni mogoče objektivno odgovoriti, kajti uradna politika, ne prejšnja ne sedanja, ne bo priznala nepopravljive napake svoje politike. Tako kot sem prepričan, da gre pri rušenju domačega bančnega sistema za veleizdajo Slovenije, menim, da gre tudi v primeru uničevanja mariborskega gospodarstva za nepopravljivo napako uradne politike. V primeru Maribora je izginilo okrog 30.000 delovnih mest. Preko 9.000 delavcev se danes vozi v Ljubljano, preko 20.000 pa hodi na delo v sosednjo Avstrijo. Seveda pa krivcev ni mogoče izslediti. O pač, krivi so najbrž tisti, ki niso bili tajkuni in ki danes živijo pod pragom revščine.

Torej, indeks razvojne ogroženosti je pokazal velike razlike med posameznimi področji znotraj Slovenije. Gre za realne posledice centralistične politike v Sloveniji, nosilce te politike pa sem tudi apostrofiral. Prav zaradi tega pričakujejo zlasti prebivalci odrinjenih delov Slovenije, da odgovorna politika definira pokrajine na način, pri čemer bodo upoštevali zlasti njihove zgodovinske in etnične značilnosti in jim na ta način omogočili lastno razvojno pot.

Maribor, 30. 10. 2019

zasl. prof. dr. Dušan Radonjič